

भूकम्पबाट प्रभावित जिल्लाहरुमा सहज र सरल प्रकारले काठदाउरा
आपूर्तिकालागि गठीत कार्यदलको प्रतिवेदन, २०७२

पेश गरेको निकाय
वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय

प्रतिवेदक

- श्री रेशम बहादुर डाँगी, सह-सचिव (प्रा.), वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय (संयोजक)
श्री कृष्णप्रसाद पोखरेल, प्रमुख, सामुदायिक वन महाशाखा, वन विभाग (सदश्य)
श्री श्रीकृष्ण गौतम, उप-सचिव (प्रा.), वन अनुसन्धान तथा सर्भेक्षण विभाग (सदश्य)
श्री विजयराज सुवेदी, उप-सचिव (प्रा.), वन विभाग (सदश्य)
श्री ठाकुरप्रसाद भण्डारी, प्रतिनिधी सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघ (सदश्य)
देवीचन्द्र पोखरेल उप-सचिव (प्रा.), वन विभाग (सदश्य-सचिव)

२०७२ साल श्रावण महिना ६ गते

भूकम्पबाट प्रभावित जिल्लाहरूमा सहज र सरल प्रकारले काठदाउरा आपूर्तिकालागि गठीत कार्यदलको प्रतिवेदन

१. पृष्ठभूमि

वि.स. २०७२ बैशाख १२ गतेको विनासकारी भूकम्प तथा तत्पश्चातका शक्तिशाली पराकम्पनका कारण मुलुकमा करिब नौहजार मानवीय क्षति हुनका साथै लाखौं निजी घर, विद्यालय भवन, सरकारी भवन एवम् मठमन्दिर लगायतका पुरातात्विक संरचनाहरू क्षति हुन पुगेका छन् । यसरी क्षतिग्रस्त संरचनाहरूको पुर्ननिर्माका लागि ठुलो परिमाणमा काठको आवश्यकता पर्ने सम्भावनालाई मध्यनजर गर्दै पुर्ननिर्माणका लागि आवश्यक पर्ने काठहरू केकस्ता श्रोतबाट केकस्तो प्रकृया अपनाई सङ्कलन गरी भूकम्प पिडित घरपरिवार तथा सङ्घसंस्थाहरूका लागि उपलब्ध गराउन सकिन्छ भन्ने सम्बन्धमा आवश्यक सुभाब दिन नेपाल सरकार (सचिवस्तर) को २०७२/२/२४ को निर्णय अनुसार यो कार्यदल गठन गरिएको थियो ।

२. कार्यदलको उद्देश्य

यस कार्यदललाई तपशीलमा उल्लेखित कार्यसूची अनुसारका कार्यहरू सम्पन्न गरी आनफनो राय सुभाब सहितको प्रतिवेदन १५ दिन भित्र वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालयमा पेशगर्ने गरी जिम्मवारी तोकिएको सन्दर्भमा प्रस्तुत प्रतिवेदन तयार गरिएका छ ।

- भूकम्पबाट प्रभावित जिल्लाहरूमा सामुदायिक वनहरूबाट सरल र सहज रूपमा काठ/दाउरा उपलब्ध गराउन सम्बन्धमा ।
- भूकम्पबाट प्रभावित जिल्लाहरूमा सरकारद्वारा व्यवस्थित वन, साभेदारी वन र निजीवनबाट सरल र सहज रूपमा काठ/दाउरा उपलब्ध गराउने सम्बन्धमा ।
- काठमाडौं उपयका लगायतका अन्य स्थानहरूका मठ मन्दिर र पुरातात्विक सम्पदा पुनः निर्माणमा काठ उपलब्ध गराउने सम्बन्धमा ।

३. प्रतिवेदन तयारि बिधि, सिमितता र आत्मसाथगरेका मान्यताहरू

३.१ प्रतिवेदन तयारि बिधि

प्रस्तुत प्रतिवेदन तयारीका लागि यस कार्यदलले निम्न बमोजिमको कार्यविधी अवलम्बन गरेको थियो ।

- विभिन्न श्रोतहरू जस्तै; सामाजिक संजालमा सरोकारवालाहरूबाट व्यक्त अभिव्यक्तिहरू, विषयसंग सम्बन्धित अनुसन्धानमूलक कृतिहरू, विनासकारी भूकम्प सम्बन्धमा विभिन्न निकायहरूबाट प्रकाशित अभिलेखहरू बाट सूचना संकलन ।
- काठ दाउरा उत्पादन र वितरण सम्बन्धमा विद्यमान प्रकृया र पद्धतिबारे तयार भएका आलेख प्रतिवेदन अनुसन्धानमूलक कृतिहरू पुनरावलोकन ।
- काठ दाउरा उत्पादन र वितरण सम्बन्धमा मौजुदा ऐन नियम निर्देशिका तथा कार्यविधीहरूको पुनरावलोकन र भूकम्प प्रभावित क्षेत्रमा आपूर्ति सहज गर्न अवलम्बन गर्नुपर्ने प्रकृया कार्यान्वयन गर्न फुकाउनु पर्ने सम्भावित बाधाअचनको पहिचन र विश्लेषण ।

- कार्यदल सदस्यहरुविच उपरोक्त वृंदामा केन्द्रित रहेर समस्याका पहिचान र समाधानका उपायहरुको खाका तयारी ।
- कार्यदललाई दिइएको कार्यसूचीबारे अवधारणा दृष्टिकोण उल्लेख गराउन प्रभावित जिल्ला एवं अन्य जिल्लाका जि.व.अ.ज्यूहरुसंग ई-मेल मर्फत् राय प्रतिक्रिया संकलन ।
- कार्यसुचिमा काठ । दाउरा उल्लेख भयेता पनि ग्रामिण क्षेत्रमा दाउरा को प्रतिवेक्ति उपभोगमा भुक्म्प अगाडि र पछाडिको अवस्थामा खासै फरक नपर्ने र सहर बजार क्षेत्रमा समेत बैकल्पिक उर्जाको बढिभन्दा बढि उपयोग हुने येथार्थलाइ मध्यनजर राख्दै **काठको सन्धर्वमा मात्र यो प्रतिवेदन केन्द्रित** गरिएको छ। तशर्थ, प्रस्तुत प्रतिवेदनले **दाउराको हकमा खासै सम्बोधन गर्न सकेको छैन**।

३ २ प्रतिवेदन को सिमितता:

कार्यदललाई उपलब्ध समयको पावन्दि, कार्यदल सदस्यहरुको कार्य व्यस्तता,र सदस्यसचिबको बिचैमा काजसरुवा भयेकोले कार्यदलको बैठकलाई नियमित बसाउनसमेत कठिनाई परेकोले केहि सदस्यहरुको सिमित उपलब्धतामा ब्यापक छलफल र बिश्लेषणगर्न सम्भव भयेन। तशर्थ, सिमित छलफलको आधारमा निश्कर्षनिकालि मशयौदा तयारगर्नुपर्ने बाध्यताले प्रस्तुत प्रतिवेदन शैधान्तिक पक्षमा बढि केन्द्रित रहेको छ। कर्यान्वणपक्षको हकमा बनबिभागबाटपेश हुने कार्यबिधिमा प्रकृया र पद्धतिबारे बिस्तृतरुपमा पेशहुनेहुदा सो उपर मन्त्रालयमा थप छलफलगरि टुङ्गोमा पुग्ने भयेकोले निम्न बुदाहरुलाई मार्गदर्शनकोरुपमा ग्रहणगरि छोटो समयभित्र प्रतिवेदनको मशयौदा तयारगरिएको छ।

१ समयको पावन्दि र कार्यदल सदस्यहरुको सिमित उपलब्धता समेतलाई मननगरि प्रतिवेदनमा बृद्धिमौज्दात र बार्षिकबृद्धि सङ्ग सम्बन्धित तथ्याङ्कहरु बिभिन्न स्रोत हरुबाट शन्धर्वशामगिको रुपमा सङ्कलनगरि आवसेक्तानुसार तथ्याङ्कहरुलाई रुपान्तरण गरिएकोले यि तथ्याङ्कहरु नितिगत अवधारणा बनाउनकोलागि मात्रउपयोगि छन। यसको आधिकरिकता र शुद्धताको सम्बन्धमा प्रतिवेदनले येकिनरुपमा भन्नसक्ने अवस्था रहेन। ।

२ ग्रामिणक्षेत्रमा दाउरा को प्रतिवेक्ति उपभोगमा भुक्म्प अगाडि र पछाडिको अवस्थामा खासै फरक नपर्ने र बजार क्षेत्रमा समेत बैकल्पिक उर्जाको बढिभन्दा बढि उपयोग हुनेभयेकोले प्रतिवेदन काठको सन्धर्वमा मात्र केन्द्रित छ।

३ प्रविधिको बिकास एबम बिस्तार गरि आमनागरिकको पहुचमा नहुञ्जेल सम्मलाई एथास्थितिको परिकल्पना (Business as usual scenario) को मान्यता लियेर काठको माग आकलनगरि प्रक्षेपण गरिएको छ।

४ काठको आवश्यकता आकलन बजारमा काठको मुल्य स्थिर रहने अनुमानको आधारमा गरिएकोभयेतापनि काठको मुल्यमा निरन्तर बृद्धि भैरहेकोले उपभोक्त बैकल्पिक शामाग्रीतर्फ उन्मुखहुने सम्भावना रहेकोले बस्तबिक काठको माग शहरि क्षेत्रमा आकलन गरे भन्दा कम हुनेसम्भावना छ। बनिबनाउ निर्माण शामग्रीतर्फ उपभोक्ताको बढ्दो आकर्षण र यसको फस्टाउदो ब्यापार ज्वलन्त उदाहरण हो।

३३ प्रतिवेदनले आत्मसाथगरेका मान्यताहरु

भुक्म्प प्रभावित जिल्लाहरुमा उद्धार र अस्थाई रुपमा पिडितहरुलाई पुनःस्थापना गर्दा देखियेका चुनौतिहरुको पुनरावलोकनगर्दा निम्न मान्यताहरु आत्मसाथगरि प्रस्तुत प्रतिवेदन तयार गरिएको छ।

१ बिकट भौगोलिक अवस्थाले गर्दा ग्रामिणभेगको बजार पहुच ज्यादै कमजोरभयेकोले पुनःनिर्माणको लागि आवश्यकपर्ने काठकोलागि स्थानिय सा बन, भत्केका घरमा सबुत अवस्थामा रहेका सडकलित काठ, र आफ्नो निजिजग्गामा भयेका रुखबाट उत्पादनहुने बनपैदावारहरु बढि भरपर्दो श्रोत हुने अपेक्षा गरियेको छ ।

२ शहरि क्षेत्रका निजि भवन, सार्वजनिक भवन र बिद्यालयहरुमा पुनःनिर्माणको लागि काठ आपुर्ति र प्रयोगमा बजारमूल्यको ठुलो प्रभावपर्ने सम्भावना रहेकालेशहरी क्षेत्रमा काठको आपुर्तिलाइ बजार को शिध्तान्त अनुसार चल्नदिदा बढिप्रभावकारि हुने बिश्वास गरइयेको छ ।

३ परम्परागत शामाग्रिहरुबाट भवन निर्माणगर्ने अभ्यास जोखिमपुर्ण हुने डर त्राश जनमानसमा ताजै भयेकोले तत्कालै पुनःनिर्माण गरिने भवनहरुमा हलुकाशामग्रिको प्रयोग बढि हुने अनुमान गरियेको छ।

४.० समस्याको विप्लेषण

४.१ भौतिक क्षतिको विवरण

गृह मन्त्रालय श्रोतका अनुसार भुकम्प प्रभावित ४० जिल्लाहरुमा ५०७२३० घरहरु पूर्णरूपले क्षति भएका छन् जसमध्ये ७३३१७ घरहरु शहरीक्षेत्रमा र बाँकी ४३३९१३ घरहरु ग्रामिणक्षेत्रमा रहेको प्रारम्भिक अनुमान छ । यसैगरी शहरी क्षेत्रमा १५२६२९ तथा ग्रामिण क्षेत्रमा १२७९३६ गरी प्रभावित जिल्लाका कुल २७९७६५ घरहरु आंशिक रूपमा क्षति भएका अनुमान छ । भुकम्प प्रभावित ४० जिल्लाहरुमा २५४३ गोटा सरकारी भवनहरु पूर्णरुमा क्षति भएका छन् भने २९४२ वटा भवनहरु आंशिक रूपमा क्षती भएको अनुमान गरिएको छ । शिक्षा मन्त्रालय श्रोतका अनुसार भुकम्प प्रभावित ४० जिल्लाका स्कुलहरुमा १९६१६ कक्षा कोठाहरु पूर्णरूपमा क्षती भएका छन् भने १०९६० कक्षाकोठाहरुमा आंशिक रूपमा क्षति पुग्न गएको छ । विभिन्न सञ्चार माध्यमहरुमा उदृत गरिएको श्रोतका अनुसार करिव ५००० गोटा मठमन्दिर, दरवार लगायतका साँस्कृतिक सम्पदाहरु क्षती भएको अनुमान गरिएको छ । क्षतिसम्बन्धि विस्तृत विवरण अनुसूची १ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

४.३ काठ सडकलण तथा बितरणमा देखियेका चुनौतिहरु

१. ग्रामिण क्षेत्रमा पूर्णरुमा छति भएका घरहरुको संख्या अत्याधिक भएका र सामुदायिक वनहरुबाट निर्माणका लागि आवश्यक पर्ने काठ सरल र सहजरूपले उपलब्ध गराउन प्रचुर सम्भावना रहेता पनि निम्न कारणहरु वाधा अडचनको रूपमा रहेकाले आपूर्तिलाई सहज गर्न चुनौतिपूर्ण देखिन्छ :

- भुकम्प प्रभावित जिल्लाहरुमा कतिपय सा.व.को कार्ययोजनाको म्याद समाप्त भएको ।
- वार्षिक वृद्धिदरको तोकिएको प्रतिशत मात्र वार्षिक कटान योग्य परिमाण निर्धारण गर्ने सामुदायिक वन श्रोत सर्भेक्षण मार्गदर्शन, २०६१ को परिच्छद ४ को दफा ४.२.१ मा भयेको प्राबधान र परिपत्र हरुलेगर्दा सा.व.को उत्पादन क्षमताको उच्चतम उपयोग गर्न वाधा रहेको ।
- उपभोक्ता समुहको आन्तरिक खपतबाट बचेका काठ दाउराहरु जिल्ला भित्रका छिमेकी समुहहरुमा विक्रि गर्दा समेत मौजुदा रहेमा प्रभावित जिल्ला वन पैदावार आपूर्ति समिति गठन नभएका छिमकी जिल्लाहरुमा काठदाउरा आपूर्ति गर्न लिलाम प्रकृया वाहेक अन्य विकल्प नरहेकोहुंदा आपूर्तिलाई सहज गर्ने प्रकृयाबारे अन्यौल रहेको ।

२. अधिकांश भुकम्प प्रभावित जिल्लाहरु पहाडी भेगमा रहेका र ति जिल्लाहरुमा जिल्ला वन पैदावार आपूर्ति समिति गठन नभैसकेकोले ति जिल्लाहरुमा जिल्ला वन पैदावार आपूर्ति समिति गठन भएका र गठन नभयेका छिमकी जिल्लाहरु बाट काठ आपूर्ति गरि काठ वितरण गर्नु परेमा के कस्तो प्रक्रिया र मूल्य लियेर काठ वितरण गर्दा बढि प्रभावकारि होला भन्ने बारे अन्यौल रहेको ।

३. भूकम्प प्रभावित जिल्लाहरूमा बीतरित काठको उचित उपयोग भयेनभयेको बारे कसरी सुनिश्चित गर्ने कस्तो अनुगमन संयन्त्र बनाउन उपयुक्त होला भन्ने बारे अन्याय रहेको ।
४. मठमन्दिर तथा पुरातात्विक एवम् सांस्कृतिक सम्पदाहरूको पुर्ननिर्माणका लागि निश्चित प्रजातिका काठहरू आवश्यक पर्ने बुझिएको तर सम्बन्धित निकायबाट सोबारे आधिकारिक रूपमा जानकारी प्राप्त नभएका कारणले आपूर्तिको श्रोत र आवश्यक पर्ने परिमाणको आंकलनमा कठिनाई रहेको ।
५. भूकम्पका कारणले धांजा फाटी क्षतिग्रस्त भएका स्थानमा घरहरू पुर्ननिर्माण गर्न जोखिमपूर्ण भएकाले त्यस्ता वस्तीहरूलाई जिल्ला भित्र उपयुक्त स्थानमा स्थानान्तरण गर्दा पुराना भत्किएका घरहरूबाट निस्किएका काठहरू स्थानान्तरण इजाजत दिने व्यवस्थाको अभावमा ति काठहरूको उपयोगितामा कठिनाई रहेको ।
६. पुर्ननिर्माण कार्य सम्पन्न हुनका लागि समय लाग्ने भएकोले स्पष्ट प्रकृया, पद्धति र संस्थागत संरचनाको अभावमा आपूर्तिलाई व्यवस्थित गर्न कठिनाई रहेको ।
७. आफ्नो हकभोगका निजी जग्गामा रहेका रुखहरूबाट उत्पादित काठ आपूर्ति सहज गर्न महत्वपूर्ण श्रोत भएता पनि प्रकृयागत जटिलताले गर्दा निजिहक भोगका रुखहरू किनबेच र ओसार पसारमा बिद्धमान समस्याले अपेक्षितरूपमा आपूर्ति सहज गर्न कठिनाई रहेको ।

५. पुनःनिर्माणकोलागि काठको प्रक्षेपण र उपलब्ध श्रोतहरू

५.१ काठको आवश्यकता आकलन

भूकम्पको असर स्थान अनुशार भौतिक संरचनामा फरक असर परेको देखिन्छ । समुदायको ज्ञान, आर्थिक अवस्था र सार्वजनिकसेवामा पहुचको आधारमा भूकम्पजस्ता प्राकृतिक विपदसङ्ग पिडितहरूको समना गर्ने क्षमता निर्धारणगर्नेहुदा शहरिक्षेत्रमा बसोबासगर्नेभन्दा ग्रामिणक्षेत्रमा बसोबासगर्नेहरूको बिपदसामनागर्ने क्षमता कम हुने अनुभव हालैको भूकम्पप्रभावित जिल्लाको उद्धार र अस्थाई पुनःस्थापनामपरेको कठिनाईबाट समेत पुष्टिभयेको छ। भौगोलिक कठिनाईले गर्दा निर्माण शामाग्रिको आपूर्तिगर्ने ग्रामिणभेगमा परेको समस्या बारे बिभिन्न माध्यमबाट प्रमुखताकासाथ समाचार प्रशारणभयेको देखियो। उपरोक्त तथ्यले ग्रामिणभेगमा निर्माण शामाग्रिको बेबस्थापन गर्दा स्थानियेस्तरमा उपलब्धहुने प्राकृतिकस्रोत र सोको प्रयोगगर्ने बारे समुदयको ज्ञान,शिप, क्षमता अदिलाइ समेत बिचारगुर्न सकेमा पुनःनिर्माणकार्य दिगो र वातावरण मैत्रिहुने स्पस्ट सन्देश प्राप्तभयेको छ।

उपरोक्त पृष्टभुमिलाइ मननगर्दा ग्रामिणभेगमा बसोबासगर्ने भूकम्प पिडितहरू पुनःनिर्माणकोलागि आवश्यकपर्ने काठकोलागि स्थानिय समुदायबाट बेबस्थित सा बन, आफ्नै भत्केका घरमा सबुत अवस्थामा रहेका सङ्कलित काठ पातमात, र आफ्नो हकभोगमा लगायेको हुर्कायेको रुख बिरुवा बाट उत्पादनहुने बनपैदावार बढि भरपर्दो देखिन्छ। परम्परागत गह्रौंशामाग्रिहरू प्रयोगगरि भवन निर्माण गर्ने अभ्यास जोखिमयुक्तभयेको कुरा आम जनमानशको मनमस्तिस्कमा स्थानबनाईसकेको देखिन्छ । तशर्थ, अबनिर्माण हुने भवनहरूमा हलुकाशामाग्रिको एथोचित उपयोग गर्नु बढि शान्धर्विक हुनेछ ।

नेपाल प्राकृतिक बिपदको उच्चजोखिम भयेको मुलुकहरूमा पर्नेहुदा जोखिम न्युनिकरणगर्ने प्रविधि एबम शामाग्रिको बिकाश र बिस्तारमा जोडदिनु उपयुक्त हुनेछ। बिनाशकारि भूकम्प पश्चात भूकम्पप्रतिरोधि भवननिर्माण प्रविधिबारे बिभिन्न तह र तप्कामा बहस चल्दैगर्दा बिभिन्न संस्थाहरू कम लागतका भूकम्पप्रतिरोधि भवननिर्माण गरिदिने प्रतिबध्ता सहितको प्रचार भैरहेको सुनिन्छ। एसैपृष्टभुमिमा बासको नमुनाघरले पनि छापाहरूमा ब्यापक स्थान बनायेको देखियो। बास हाम्रो गाउघरमा ज्यादै लोकप्रिय प्रजातिको रूपमा रहेको र एसको बहु-उपयोगबारे कृषकहरू राम्रोसंग परिचित भयेकोले एसको दिगो उत्पादन र आपूर्ति सहज छ।

बासबाट बनेका नमुना भवनहरू ग्रामिण भेगमा पनि बिस्तार गर्न सक्नेहोभने एसले बासउत्पादन लाई बिस्तारगर्न र बासका उत्पादनलाई बिबिधिकरणगरि एसको बजार प्रबर्धनगर्नमा समेत सकारत्मक प्रभाव पर्ने भयेकोले पुनःनिर्माणका साथै कृषकहरूको लागि थप आयआर्जनको अवशर श्रिजना गर्ने छ । कुनै संस्थाले सहयोग शोरुप भत्केका सरकारि निकायका फिल्ड कार्यालय, विद्यालय कक्षाकोठा, स्वास्थ्य चाकि, सेवाकेन्द्र आदि बनाउन ईच्छा जाहेर गरेमा एसलाइ सकारात्मक रुपमा ग्रहण गरि प्रोत्साहित गर्नु राम्रो हुनेछ । एसबाट स्थानिय कृषकहरू आर्थिक लाभ लिन सक्षमहुने र बनमा काठजन्य निर्माण शामागिको लागि चाप कम गर्नमा समेत सहयोग पुग्ने देखिन्छ।

माथिल्लो हरफमा उल्लेख गरियेको प्रविधिको बिकास एबम बिस्तार गरि आमनागरिकको पहुचमा नहुञ्जेल सम्मलाई एथास्थितिको परिकल्पनाको (Business as usual scenario) मान्यता लियेर काठको माग आकलनगरि प्रक्षेपण गरियेको छ। भुकम्पबाट प्रभावित ४० जिल्लामा भुकम्पबाट क्षती भएका निजि घर, सरकारी भवन, स्कुल कक्षाकोठा र मठमन्दिर पुननिर्माणको लागि जम्मा ५,१८,२४,१२२ क्यु.फि. गोलिया काठ आवश्यक पर्ने अनुमान गरिएको छ । जसमध्ये १,५९,२३,५०४ क्यु.फि. गोलिया काठ शहरी क्षेत्रको लागि र ३,५९,००,६१७ क्यु.फि. गोलिया काठ ग्रामिण क्षेत्रमा आवश्यक पर्ने देखिन्छ । उपरोक्त तथ्यांकलाई अध्ययन गर्दा पुर्ननिर्माणको लागि आवश्यक पर्ने कुल काठ मध्ये ६९% ग्रामिण क्षेत्र र ३१% शहरी क्षेत्रमा आवश्यक पर्ने देखिन्छ ।

पुर्ननिर्माणकालागि आवश्यक पर्ने काठको परिमाण प्रक्षेपण गर्दा पुरानो काठसमेत प्रयोग मा आउने भयेकोले टुटफुटका कारण अपुगहुने काठमात्र आपुर्ति गर्नुपर्ने आवश्यकता महसुसगरि सोहि अनुशार प्रक्षेपणगरियेको छ। जसानुशार ग्रामिण क्षेत्रको लागि पूर्ण क्षती भएका घर निर्माण गर्न प्रति घर करिव ५० क्यु.फि., आँशिक क्षती भएका घर निर्माण गर्न करिव २० क्यु.फि लाग्ने अनुमान गरिएको छ ।

सहरि क्षेत्रमा पक्किघरको बहुल्लेता हुनेहुदा भत्केको स्थानबाट सबुतकाठहरू प्राप्तहुने सम्भावना न्युनहुने भयेकोले ग्रामिणक्षेत्रभन्दा सहरि क्षेत्रमा नयाकाठ प्रति भवन बढि खपतहुने अन अनुमान गरियेको छ। फलशोरुप, शहरी क्षेत्रको लागि पूर्ण क्षती भएका घर निर्माण गर्न करिव १०० क्यु.फि. र आँशिक क्षती भएका घर निर्माण गर्न करिव २५ क्यु.फि. काठ आवश्यक पर्ने अनुमान गरिएको छ ।

पूर्ण क्षती भएका सरकारी भवन निर्माण गर्न करिव १०० क्यु.फि. र आँशिक क्षती भएका सरकारी भवन निर्माण गर्न करिव ८० क्यु.फि. काठ आवश्यक पर्ने तथा पूर्ण क्षती भएका स्कुल कक्षाकोठा निर्माणको लागि प्रति कक्षा कोठा करिव २० क्यु.फि. र आँशिक क्षती भएका स्कुल कक्षाकोठा निर्माणको लागि करिव १० क्यु.फि. काठ आवश्यक पर्ने अनुमान गरिएको छ । यसैगरी क्षती भएका मठमन्दिर तथा साँस्कृतिक सम्पदा पुर्ननिर्माणको लागि प्रति गोटा करिव २०० क्यु.फि. काठ आवश्यक पर्ने अनुमानको आधारमा काठको माग प्रक्षेपण गरिएको छ । विस्तृत जिल्लागत विवरण **अनुसूचि- २** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

उपरोक्त अनुमान बजारमा काठको मुल्य स्थिर रहने अनुमानको आधारमा गरियेकोभयेतापनि निर्माणमा अत्याधिक उपयोगहुने कडाप्रजातिको काठको मुल्यमा निरन्तर बृद्धि भैरहेको बर्तमान शन्दर्भमा शहरि क्षेत्रमा बसोबासगर्ने उपभोक्तको चाहना स्थिर नभै अन्य बैकल्पिक शामाग्रीतर्फ उन्मुखहुने सम्भावना प्रबल रहेकोले काठको माग आकलनगरि गरियेको प्रक्षेपण उच्चतम परिमाणको प्रतिनिधित्वगर्नेहुदा बस्तबिक काठको माग आकलन गरे भन्दा कम हुनेसम्भावनालाइ नकार्न सकिदैन । हाल बजारमा पि भि सि र काठको बैकल्पिकबनिबनाउ निर्माण शामाग्रीतर्फ उपभोक्ताको बढ्दो आकर्षण र एसको फस्टाउदो ब्यापार लाई ज्वलन्त उदाहरणको रुपमा लिनसकिन्छ ।

बैकल्पिक निर्माण शामागिको प्रयोग शहरि क्षेत्रका निजि भवन, सार्वजनिक भवन र बिद्यालयहरूमा बढिहुने अनुमान गरियेकोले ति बाट माग हुने भनि गरियेको काठको अनुमानित परिमाणमा बजारमुल्यको ठुलो प्रभावपर्ने सम्भावना रहेकाले काठको बास्तविक मागमा कमि आउने सम्भावना प्रवल छ । उपरोक्त सम्भावनालाई बिचारगर्दा शहरि

क्षेत्रमा काठको आपूर्तिलाइ बजार को शिध्तान्त अनुसार चलनदिदा बढिप्रभावकारि हुनेदेखियेकोले सोहिबमोजिम बेबस्थापन गर्न रणनिति, प्रक्रिया र पद्धति लागुगर्न उपयुक्त देखिन्छ।

आवश्यकपर्ने काठको बिस्तृत विवरण

सि.नं.	बिवरण	शहरी क्षेत्र	ग्रामिण क्षेत्र	जम्मा
क	अति प्रभावित १४ जिल्ला			
१	क्षती भएका नीजि घर निर्माण	१३४२०७९२	२८८८९१२६	४२३०९९१८
२	क्षती भएका सरकारी भवन निर्माण	४३४४४८		४३४४४८
३	क्षती भएका स्कूल कक्षा कोठा निर्माण		५६५१२४	५६५१२४
	जम्मा	१३८५५२४०	२९४५४२५०	४३३०९४९०
ख	प्रभावित १६ जिल्ला			
१	क्षती भएका नीजि घर निर्माण	१११७१८८१८	५०४४६०३१२	६१६१७९२
२	क्षती भएका सरकारी भवन निर्माण	२५१०७६		२५१०७६
३	क्षती भएका स्कूल कक्षा कोठा निर्माण		७०१७६४	७०१७६४
	जम्मा	१३६८२६४१८	५७४६३६७	७११४६३२
ग)	क्षति भएका मठमन्दिर निर्माण	७०००००	७०००००	१४०००००
	कुल जम्मा	१५९२३५०४१८	३५९००६१७	५१८२४१२२

५.२ काठ उपलब्ध हुने श्रोतहरु

क) सामुदायिक वनहरुबाट बार्षिक रुपमा कटान भै उत्पादन हुने काठ

भुकम्प प्रभावित ४० जिल्लाका सामुदायिक वनहरुको कार्ययोजनामा उल्लेखित बार्षिक स्विकार्य कटान अनुसार बार्षिक रुपमा करिव ४,१५,३५,२०१ क्यु.फि. काठ उपलब्ध हुने अनुमान गरिएका छ (श्रोत: वन विभाग) बिस्तृत विवरण अनुसूचि - ३ मा प्रस्तुत गरिएको छ। शिन्धुपलन्चोक,काभ्रेपलन्चोक, दोलखा लगायतका जिल्लाहरुमा ठुलो मात्रामा बन क्षेत्रफल उमेरपुगेको बृक्षारोपणले ढाकेको तथ्याङ्कले देखाउछ। यि बृक्षारोपण गरियेका बनहरुमा संबर्धनमा आधारित बेबस्थापनको कार्यक्रम संचालन नहुदा ठुलो परिमाणमा आर्थिक, शामजिक र वातावरणिय मुल्य चुकाईरहनु

परेको छ। यि उमेरपुगेका बृक्षारोपणलाई सकृय बन बेबस्थापन मार्फत शधन प्रकारले छटनि गर्नेहो भने यसबाट ठुलो परिमाणमा काठ उत्पादन हुने संभावना रहेकोले यसलाई कार्यन्वयण गर्न बृक्षारोपणबन बेबस्थापन कार्यबिधी तयार गरि लागुगर्नु पर्ने देखिन्छ ।

ख) मौजुदा काठकोविवरण

जिल्ला वन कार्यालयहरूसँग गरिएको द्रुत मुल्यांकनका आधारमा संकलन भई घाटगद्दीमा रहेको तथा चालु आ.व. (आ.व. ७१।७२) भित्र संकलन भैसके गरी संकलन प्रकृत्यामा रहेको जम्मा २३,३०,६४२ क्यु. फि. काठ मौजुदात हुन सके देखिन्छ। यसको विस्तृत (जिल्लागत) विवरण अनुसूचि -४ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ग) चुरे, तराई तथा भित्रिमधेशमा संकलन योग्य ढलापडा तथा सुखड खडा काठ

चुरे, तराई तथा भित्रिमधेशका ३४ जिल्लाका जिल्ला वन कार्यालयहरूसँग माग गरिएको शिघ्र मुल्यांकनका आधारमा ढलपडा रुखहरु संकलन गर्दा करिव ३७४७८०३ क्यु. फि. र सुखड खडा रुख संकलन गर्दा करिव ५५,१४,५४१ क्यु.फि. गरी जम्मा ९२,६२,३४५ क्यु.फि. काठ उपलब्ध हुन सके अनुमान गरिएका छ । यसको विस्तृत विवरण अनुसूचि- ५ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

घ) दिगो बन ब्यबस्थापनको निरन्तरता र बिस्तार

पुर्ननिर्माणको कार्य योजनवद्ध ढंगबाट कार्यान्वयन हुने भएकाले केहि समय लाग्नु स्वाभाविक छ । तसर्थ दीर्घकालसम्म काठको आपूर्ति गर्ने कुरालाई समेत मध्यनजर राख्दा वनको दिगो बन ब्यबस्थापन कार्यक्रम लाई निरन्तर रुपमा विस्तार र न्युन परिमाणमा काठ उपयोगहुने प्रविधिको बिस्तार गर्नु उपयुक्त देखिन्छ । यसले वनको हैसियतमा निरन्तर सुधार एवं दिगो रुपमा काठको आपूर्तिलाई व्यवस्थापन गर्ने अवसर प्रदान गर्ने प्रबल सम्भावना रहेको देखिन्छ । यदी दिगो बन ब्यबस्थापन कार्यक्रम सवैखालका वनमा सफल कार्यान्वयन गर्न सकिएमा यसले वनक्षेत्रको आर्थिक, सामाजिक र प्राविधिक क्षेत्रमा ठूलो रुपान्तरण ल्याउन सके प्रबल सम्भावनालाई नकार्न सकिदैन । परन्तु दिगो बन ब्यबस्थापन कार्यक्रम सफलरुपमा कार्यान्वयन गर्न मौजुदा जनशक्तिको क्षमतामा विकास र सुशासनमा अभिवृद्धि गर्नु नितान्त जरुरी देखिन्छ ।

तराईका केहि जिल्लाहरुमा वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन कार्ययोजना तयार भई हाल कार्यान्वयनमा रहेका वनहरुको वैज्ञानिक वन व्यवस्थापनको निरन्तरताबाट वार्षिक रुपमा ७,१८,००० क्युविक फिट काठ उत्पादन हुने देखिन्छ तर यीनको प्रभावकारी कार्यान्वयन (योजनामा उल्लेख भए बमोजिमको कार्यक्रम सम्पादन) मा समेत प्रश्न उठिरहेको अवस्था भने छ । वैज्ञानिक व्यवस्थापन भै रहेका विभिन्न जिल्लाका वन तथा वार्षिक उत्पादन परिमाण सम्बन्धि विस्तृत विवरण निम्न तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

जिल्ला	व्यवस्थापन योजना तयार भई कार्यान्वयनमा रहेका वन	वार्षिक रुपमा उत्पादन हुने काठको परिमाण (क्यु.फि.)
कैलाली	वाह्रवन साभेदारी वन	१०००००
कपिलवस्तु	तिलौराकोट साभेदारी वन	३०००००
रुपन्देही	लुम्बीनी साभेदारी वन	५५०००

नवलपरासी	बुद्धशान्ती साभेदारी वन	६००००
रौतहट	धनसर ब्लक फरेष्ट	५३०००
मोरङ	लाटीभोडा साभेदारी वन	५००००
बिभिन्न सामुदायिक वनहरू (कपिलबस्तु, रुपन्देही, नवलपरासी, मोरङ जिल्लाहरूमा)	सामुदायिक वनहरू (तराई मधेशका जिल्लाहरूका)	१०००००
जम्मा		७,१८,०००

नोट: यदी चुरेक्षेत्रको २० डिग्री भन्दा कम भिरालो र तराईको वनका प्रभावकारी व्यवस्थापन हुन सकेमा मात्र पनि यसले वार्षिक रूपमा करिब २ करोड क्यू. फि. काठ दिगोरूपमा उत्पादन हुने (येदि कुल बनको ५० प्रतिशत बनक्षेत्रमा मात्र पनि बनको योजनाबद्ध तरिकाले बेबस्थापन गर्न सकियो भने) अनुमान गरिएको छ।

ड) निजि बन तथा निजि हकभोगका जग्गामा रहेका रुखहरू:

नियेमानुसार दर्ता भयेका निजि बनको संख्या ज्यादै न्युन भयेतापनि कृषकहरूको आफ्नोहक भोगको जग्गामा लगायेका वा हुर्कायेका रुखहरूको संख्या ठुलो छ र राष्ट्रिय काठ आपूर्तिमा ठुलोहिस्सा ओगटेको तथ्याङ्कले देखाउ छ । भूकम्प प्रभावित पाहाडि जिल्लाहरूमा निजिरुखहरूले घर पुनःनिर्माणमा महत्वपूर्णस्रोतको रूपमा टेवा पुर्‍याउन सक्ने क्षमताभयेकोले निजिरुख कटान र ओसारपसारलाई झंझटिलो होइन बल्कि सरलिकृत बनाउनुपर्ने आवश्यकता रहेको देखिन्छ।

च) प्रयोगगर्न लायक पुराना काठहरू:

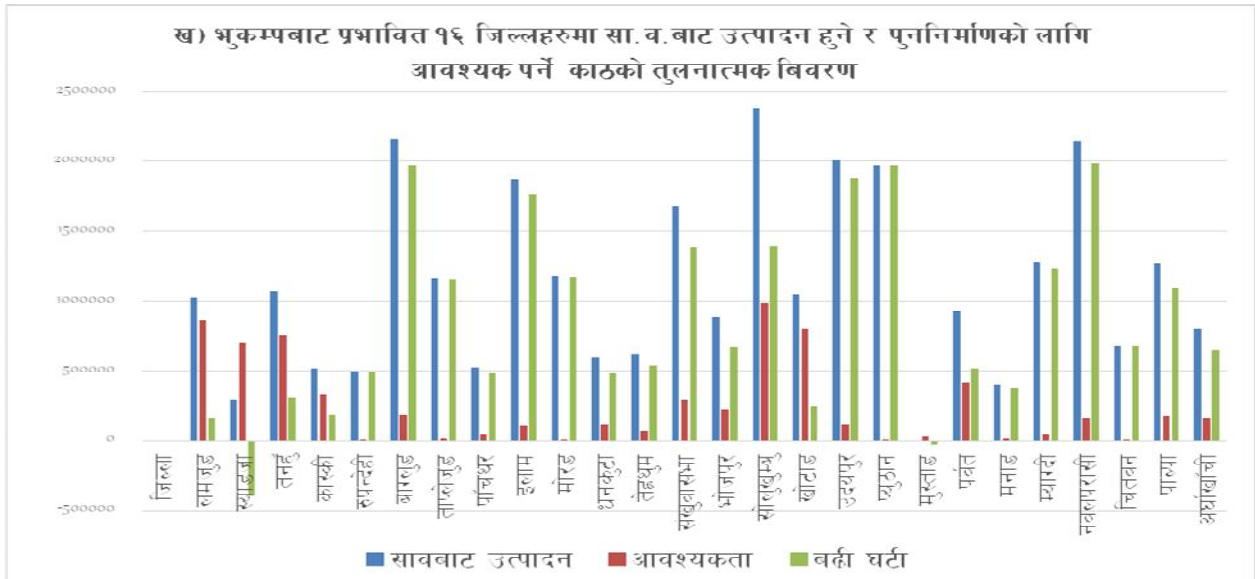
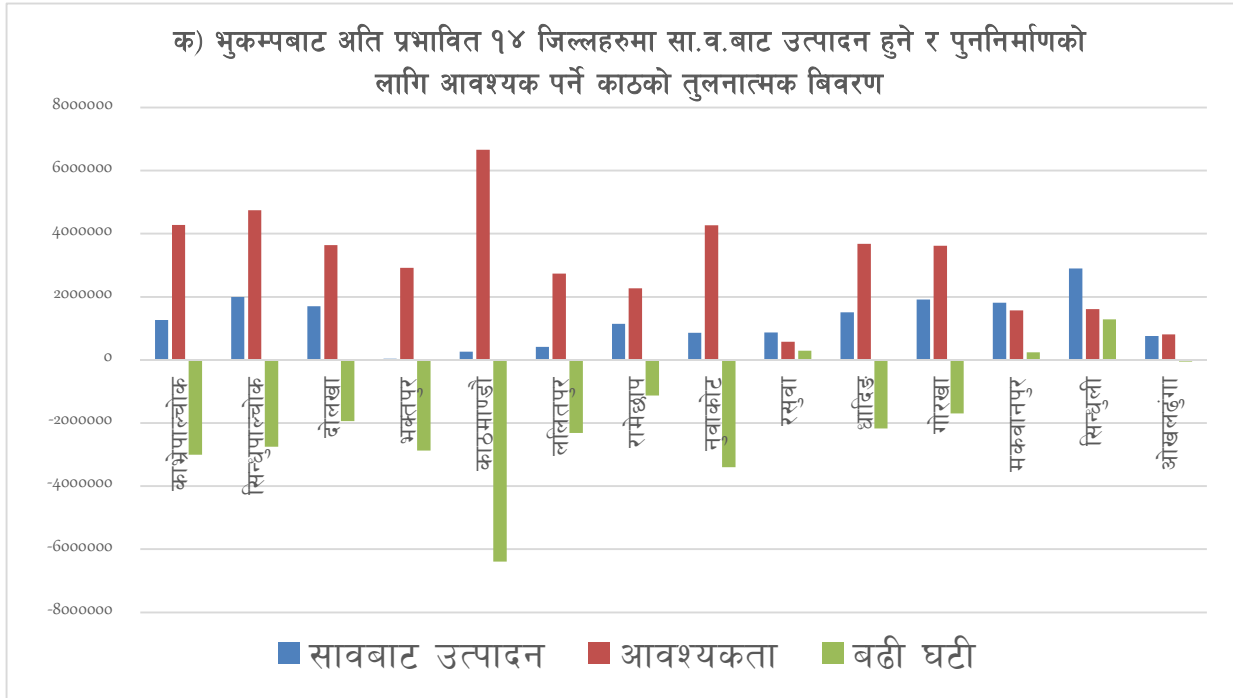
भुकम्प प्रभावित जिल्लाहरूमा भुकम्पबाट पुर्णरूपमा भत्केका वा आँशिकरूपमा नोक्सानभयेका भवनहरू बाट निकालियेका प्रयोगगर्न उपयुक्त पुराना काठहरू अर्कोमहत्वोपुर्ण स्रोत हो। कतिपय स्थानमा पुरानो काठको परिमाण अत्यधिकभयेको तर नया घरनिर्माणमा न्युन काठ प्रयोग गर्ने तर्फ चेतना अभिवृद्धिगर्नसके पुरानैकाठ एथेस्ट हुने देखिन्छ। तथापि, कतिपये पुरानो बस्तिमा जग्गामा धाजा फाटेको कारण नया स्थानमा घर निर्माण गर्नुपर्नेहुदा पुरानो काठलाई सहज प्रकारले ओसारपसार गर्नदिन मन्त्रालयबाट निर्णय गरि भुकम्प प्रभावित जिल्लाहरूमा सहजिकरणगर्न निर्देशन दिनुपर्ने देखिन्छ।

छ) काठको माग र आपूर्तिको अवस्था (Timber Balance)

भुकम्प प्रभावित जिल्लाका समुदायिक वनहरूको वार्षिक स्विकार्य कटानको परिमाणबाट आपूर्ति हुन सक्ने काठको परिमाणलाई मात्र विचार गर्दा समग्रमा ५३,९८,९६६ क्यूविक फिट काठ अपुग हुने देखिन्छ। यसको विस्तृत विवरण **अनुसूचि - ६** मा प्रस्तुत गरिएको छ। भुकम्पबाट अति प्रभावित १४ जिल्ला मध्ये मकवानपुर, सिन्धुली र रसुवा जिल्ला बाहेक अन्य ११ जिल्लामा उत्पादन हुने काठ अपुग हुने देखिन्छ। यस्तै भुकम्प प्रभावित १६ जिल्लाहरूको हकमा स्याङजा र मुस्ताङ जिल्ला बाहेक अन्य सबै जिल्लामा उत्पादन हुने काठ आवश्यकताको तुलनामा बढी उत्पादन हुने देखिएको छ। स्याङजा तथा मुस्ताङमा भने अपुग हुने देखिन्छ। जिल्लागत रूपमा उत्पादन हुने काठको परिमाण, काठको आवश्यकता तथा बढी घटीको स्थिति निम्न चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ।

समग्र रूपमा काठ उत्पादन हुने श्रोत र भुकम्प प्रभावित ४० जिल्लाहरूमा पुन निर्माणको लागि आवश्यक पर्ने काठको परिमाणलाई विचार गर्दा काठको आपूर्ति सहजै गर्न सकिने तथा प्रशस्त मात्रामा (करिब ७० लाख क्यू.फि.) काठ सरप्लस हुने अवस्था देखिन्छ। यदिचुस्त बन बेबस्थापन, पुरानोबृक्षारोपणलाई सकृय बन बेबस्थापन र सामुदायिकबाट वार्षिक वृद्धिको ७५ प्रतिशत कटानगरने अनुमति दिनेहो भने करिब ५६२२५१७८ काठ सरप्लस हुने अवस्था छ।

काठ सन्तुलनको बिस्तृत विवरण अवस्था अनुसूचि - ७ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

६. काठ उत्पादन, आपूर्ति तथा वितरण सहजिकरण रणनीति

६.१ काठ उत्पादनमा सहजिकरण

- भुकम्प प्रभावित जिल्लाहरूमा पुनःनिर्माणकार्य लाइ सहज बनाउन सामुदायिक वनबाट पूर्णक्षमतामा उत्पादन गरि वितरण गर्न आवश्यक वेबस्था मिलाउने । यदि सो कार्यमा बिद्धमान सा. बन सम्बन्धि निर्देशिका, कार्यविधि, मार्गदर्शन वा बिभागिय निर्णयले बाधाअडचन पर्नेभये भुकम्प प्रभावित जिल्ला का लागि आगामि दुई बर्षकालागि सम्बन्धित दफा एबम प्रावधानहरु निलम्बन गर्नेगरि बन बिभागबाट प्रस्ताव पेशगर्न लगाई कार्यनन्वयण गर्न निर्देशन दिने।
- प्रभावित जिल्लाका सामुदायिक वनबाट निरन्तररूपमा वनको पूर्णक्षमतामा काठ सडकलन गरी उपभोक्ता समुह भित्र र बहिर वितरण गर्न कार्ययोजना नविकरण हुननसकेको कारणबाट अप्ठारो पर्नगयेकोभये तेस्तो समस्या को आंकलनगरि प्राथमिकता साथ अविलम्ब नविकरणको बेबस्था गर्ने। येदि समस्या तत्काल समाधानगर्न कार्ययोजना नविकरणगर्न प्राविधिक कठिनाई भये यसको बिकल्प के हुन सक्छ सो बरेमा बन बिभागको रायमागगरि उपयुक्त निर्णय गरि निर्देशन दिने ।
- सबै प्रकारका उत्पादनशील वनहरुको सघन व्यवस्थापनमार्फत् काठ उत्पादनमा वृद्धि गरी भुकम्प प्रभावित जिल्लाका सदरमुकाम तथा शहरोन्मुख क्षेत्रका बजारहरुमा काठको आपूर्तिलाई वृद्धि गर्न दिगो वन बेबस्थापन कार्यक्रमलाई बिशेष महत्वकासाथ बिस्तारगर्न यसबर्षको बर्षिक कार्यक्रममा जोडदिने र बन विकाशमा सम्मलग्न आयोजनाहरुलाई बन बेबस्थापन कार्यक्रममा लगानि बढाउन आव्हान गर्ने। ।
- भुकम्प प्रभावित जिल्लाका सदरमुकाम तथा शहरोन्मुख क्षेत्रमा पुर्णरूपमा भत्केका वा आन्शिक रूपमा नोक्सानभयेका निजी भवनहरुको पुनःनिर्माण गर्न तेसजिल्ला भित्रका वा नजिकका जिल्लाका निजी जग्गाका रुखहरु महत्वोपुर्ण श्रोतको रूपमा रहेकाले ति रुखहरुलाई सहजरूपमा कटान तथा उपयोग गर्न सकेमा येसबाट बिद्यालयका कक्षाकोठा मर्मत एबम फर्निचर बनाउनमासमेत ठुलो सहयोग पुग्नेदेखिन्छ । तशर्थ निजिरुखको झंझटिलो कटान प्रक्रियालाई सरलिकरण गरि निजिक्षेत्रबाट निस्कने काठहरुको जिल्ला भित्र ओसारपसार र बिक्रिलाई खुला र सरलिकृत गर्न बिध्दमान नियम, निर्देशिका तथा प्रकृत्यामा सुधार गर्न तत्कालै सम्सोधन गर्नुपर्ने।
- मठमन्दिर तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरुको पुर्ननिर्माणका लागि आवश्यक पर्ने काठ सम्बन्धित निकायबाट प्रचलित मुल्य तिरि काठलिन मागभै आएमा उत्पादनगर्ने निकाय वा जिल्लाहरुबाट सिधै उपलब्ध गराउने बेबस्था गर्ने। सोको प्रक्रिया भुकम्प प्रभावित जिल्लाहरुमा काठ आपूर्ति सम्बन्धमा वन बिभागलेपेश गर्ने कार्यविधि निर्देशिका अनुशार गर्ने ।
- उमेरपुगेका बृक्षारोपण बनहरुमा शघन बन बेबस्थापन कृत्याकलाप लागुगर्न सकेमा ग्रामिन र शहरिक्षेत्रमा पुनः निर्माणकोलागि आवश्यकपर्ने ठुलो परिमाणमा काठआपूर्ति गर्नसकिने देखिन्छ। अधिकांश उमेरपुगेका तेस्ता बृक्षारोपण बनहरु सामुदायिक बनकोरूपमा हस्तान्तरण भयेकाछन। यि बनहरु ए.ए.सि. को अबधारणा

अनुसार बेबस्थापन गर्नु प्राबिधिक दृष्टिकोणबाट त्रुटिपूर्ण हुनेभयेकोले येस्ता बनहरुलाई बृक्षारोपणको उमेर, प्रजाति, भौगोलिक अवस्था, मागको प्रकृति एबम आकृति र वातावरणीय जोखिम समेत बिचारगरि आवश्यकतानुसार शघन छटनि (Heavy thinning) , टि.एस।आई (Timber Stand Improvement) र चरणगतरूपमा सर्पट कटान (Phased Clear felling) आदि जस्ता बनशंर्बर्धनपद्धतिमा आधारित बेबस्थापन प्रणालिका माध्यमबाट बन को स्वास्थ्यमा सुधार र काठ दाउराको आपुर्तिमा बृद्धिगर्न सकिने हुदा सक्रियबन बेबस्थापनको कार्यक्रम कार्यान्वयणगर्न बृक्षारोपणबन बेबस्थापन कार्यबिधी तयार गरि लागु गर्नुपर्ने।

६.२ काठ आपुर्ति तथा वितरण प्रक्रियामा सहजिकरण

१) ग्रामिण क्षेत्रमा भुकम्पबाट पुर्णरूपमा भत्केका वा आँशिकरूपमा नोक्सानभयेका निजिभवनहरुको सङ्ख्या सहरिक्षेत्रको तुलनामा अत्याधिक रहेको, ग्रामिणक्षेत्रमा बसोबास गर्ने आमनागरिकहरुको सामन्यतया भुकम्प लगायेतका प्रकृतिजन्य विपदबाट श्रिजित जोखिमको सामनागर्ने क्षमतासमेत न्युन हुनेगर्दछ। अधिकांश ग्रामिणबस्तिसहरुमा यातायातको असुबिधालेगर्दा प्राकृतिक विपदमा सरकारको तर्फबाट प्राप्तहुने सेवामा समेतन्युन पहुचहुने गर्दछ। उपरोक्त बास्तविकता लाई मननगर्दा ग्रामिण क्षेत्रमा पुनःनिर्माणगर्न आवश्यक पर्ने काठहरु सम्भवभयेसम्म स्थानिय वनस्रोतहरु जस्तै सा वनको बेबस्थापन सम्बन्धित क्रियाकलाप तथा निजि हक भोगको जग्गामा लगायेको वा हुर्कायेको रुखहरुबाट उत्पादित काठबाट आपुर्ति हुनेगरि प्रक्रिया लाई सरलिक्रित गर्नेतर्फ प्राथमिकता दिने।

२) सहरिक्षेत्रमा भवनको पुनः निर्माण गर्दा आधुनिक जिवनशैलि र भवन सन्धिताको पालना गरि शुरक्षीत आवाश निर्माणगर्न अपेक्षाकृत ठुलोपुजिको लगानि आवश्यक पर्ने, ग्रामिणक्षेत्रको तुलनामा सहरिक्षेत्रमा बसोबास गर्ने नागरिकहरुको जोखिममोल्ने क्षमतासमेत बढीहुने, र प्राकृतिक विपदमा सरकारको तर्फबाट प्राप्तहुने सेवामा समेत पहुच हुने येतार्थतालाई समेत मननगर्दा सहरिक्षेत्रमा पुनःनिर्माणगर्न आवश्यक पर्ने काठहरु आपुर्तिकोलागि भुकम्प प्रभावित जिल्लाहरुबाहेक अन्य जिल्लाहरुका सरकारद्वारा बेबस्थित वन, साझेदारिबन, निजिबन र सा बनहरुबाट उत्पादित काठलाई प्रतिशर्पधि बजारको माध्यमबाट आपुर्ति बेबस्था गर्ने।

३) भुकम्प प्रभावित जिल्लाहरुमा भुकम्पबाट पुर्णरूपमा भत्केका वा आँशिकरूपमा नोक्सानभयेका भवनहरु बाट निकालियेका पुराना काठहरुको समुचित ढङ्गबाट पुनःनिर्माणमा उपयोगगर्न सङ्कलित काठहरुको ओसारपसार प्रक्रिया लाई सरलिक्रित गरि सहजिकरण गर्ने।

४) आफ्नो निजि हक भोगको जग्गामा लगायेको वा हुर्कायेको रुखहरुबाट उत्पादित काठ लाइ जिल्ला भित्र वा बाहिरको क्षेत्रमा निर्बाध रूपले बिक्रि वितरणगर्ने बेबस्था मिलाउन निजिरुख कटान तथा ओसार पसार प्रक्रियालाइ सरलिकरण गर्ने ।

५) उपरोक्त बुदा नं १ र २ मा उल्लेखभये बमोजिमको रणनिति लाई सहजिकरणगर्ने प्रक्रिया र प्राबधानको सम्बन्धमा नेपाल सरकार (मन्त्रि स्तर) को मिति २०७२।२।३२ गतेको निर्णयानुसार वन विभागलाइ जिम्बेवारि दियेकोले वन विभाग बाट तयारहुने दस्तावेज आनुसार गर्नुपर्नेहुदा तत् विषयमा प्रस्तुतप्रतिवेदनको रणनितिमा थप चर्चा गरियको छैन ।

६) एबमप्रकारले बुदा नं ३ को सम्बन्धमा भुकम्पबाट पुर्णरूपमा भत्केका वा आंशिकरूपमा नोक्सानभयेका भवनहरु बाट निकालियेका पुराना काठहरुको समुचित ढङ्गबाट पुनःनिर्माणमा उपयोगगर्न सहजिकरण गर्ने सम्बन्धि आवश्यक निर्णयार्थ वन बिभागबाट राय सहित प्राप्तफाइलमा यसै मन्त्रालयको अर्को माहाशाखाबाट अग्रिम कारबाहि भैरहेको बुझियेकोले यसबारेमा ताहाबाट प्राप्त राय अनुशारको रणनिति र प्रक्रिया अनुशार हुनेअपेक्षा राखियेकोले प्रस्तुत प्रतिवेदनमा सो बारेमा समेत थप विश्लेषण र शुझाव प्रस्ताव गरियेको छैन।

७) बन नियेमावलि २०५१ को नियेम ६२ मा आवश्यक सम्सोधन गरि सोहिबमोजिम निजिरुख कटान तथा ओसारपसार प्रक्रियालाई सरलिक्रित गर्न निजिबन विकाश सम्बन्धि निर्देशिका तयार गरि लागुगर्ने।

८) मठ मन्दिर लाई आवश्यक पर्ने काठको परिमण र प्रजातिबारे स्पष्ट जानकारी आधिकारिक निकायबाट प्राप्त भैनसकेको भयेतापनि आवश्यक काठ नियेमानुसार मुल्येतिरि उपलब्ध गराउने बेबस्था गर्ने । यसबिषयमा नेपाल सरकार (मन्त्रि स्तर) को मिति २०७२।२।३२ गतेको निर्णय बुदा न (ख) मा उल्लेखभय अनुशार बन बिभागबाट प्राप्त कार्यनिर्देशिकाले समेत सम्बोधन गर्नेहुदा याहाथप बिबेचना गरिराख्नुपर्ने बिषय रहेन।

७). आपुर्ति सहज र सरल गर्न कार्यदलको शुझाव

भुकम्प प्रभावित जिल्ला को क्षेत्रि बिबरण को अध्ययन, बिभिन्न क्षेत्रमा पुर्ण वा आंशिक रूपमा भत्कियेका घरलाई पुनःनिर्माणगर्न आवश्यकपर्ने काठको मागको आकलन, काठको आपुर्तिमा देखियेका नितिगत, प्रकृयागत र प्रशासनिक समस्या को बिश्लेषण, काठउत्पदन गर्ने स्रोतको पहिचान, र काठको उत्पदन परिमाण बृद्धी गरि काठआपुर्ति लाई सहज र सरलगर्न आवश्यक रणनितिक सुधारका क्षेत्रको पहिचान एबम बिश्लेषण गर्दा निम्न अनुसार गर्न उपयुक्त देखि कार्यदलका तर्फबाट शुझाव पेश गरियेको छ ।

१). भौगोलिक कठिनाई, ब्यापक गरिवि ,युवाजमातको पलायन, सिमित जिविकोपार्जनमा सुधार गर्ने अवशर आदिका कारणले ग्रामिणक्षेत्रमा पुनःनिर्माणगर्दा स्थानिय स्तरमा उपलब्ध हुनेस्रोत समुदायकोज्ञान र क्षेमतामा बढिभर पर्नुपर्ने अवस्था छ। गाउ वस्तीहरुमा अधिकांश जनसमुदाय दैनिकजिवन यापनगर्न प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपबाट सामुदायिक बनमा आस्रित हुने गरेकाछन । भुकम्प प्राभावित ग्रामिणक्षेत्रका सामुदायिक बनहरुले पुनःनिर्माणकोलागि आवश्यकपर्ने काठ उत्पादन तथा बितरणगर्ने जस्तो महत्वोपुर्ण भूमिका निर्वाहगर्ने कुरा निर्विवाद जस्तै छ। तशर्थ, सामुदायिक वनबाट पुर्णक्षेमतामा उत्पादन गरि वितरण गर्न आवश्यक वेबस्था मिलाउने रणनितिअनुशार बिद्धमान सा. बन सम्बन्धि निर्देशिका, कार्यबिधि, मार्गदर्शन वा बिभागिय निर्णयले बाधाअड्चन पर्नेभये भुकम्प प्रभावित जिल्ला का लागि आगामि दुई बर्षकालागि सम्बन्धित दफा एबम प्रावधानहरु निलम्बन गर्नेगरि बन बिभागबाट प्रस्ताव पेशगर्न लगाई कार्यनन्वयण गर्न निर्देशन दिने।

(२) प्रभावित जिल्लाका सामुदायिक वनबाट निरन्तररूपमा वनको पूर्णक्षेमता अनुशार काठ उत्पादन गरी वितरण गर्न कार्ययोजना नविकरण गर्नेकार्यलाई उच्च प्राथमिकता दिने। चालु आ ब को ६ महिनाभित्र कार्ययोजना नविकरणगर्न प्राविधिक कठिनाईपर्ने भये यसको उपयुक्त बिकल्प के हुन सक्छ सो बारेमा बन बिभागको रायमागगरि आवश्यक निर्देशन दिने ।

(३) सामुदायिक बनबाट उत्पादित काठकोप्रभावकारि वितरण बेबस्थार्गर्न विद्मान प्रक्रिया र प्राबधानलाई सहजिकरण गर्न सुझाव दिनुपर्नेभयेतापनि यस्तैबिषयका सन्दर्भमा निर्णयगर्दा नेपाल सरकार (मन्त्रि स्तर) को मिति २०७२।२।३२ गतेको निर्णयानुशार वन विभागलाई निम्न जिम्बेवारि दियेकोले वन विभाग बाट तयारहुने दस्तावेज आनुशार गर्नुपर्नेहुदा तत् विषयमा प्रस्तुतप्रतिवेदनमा थप सुझावको प्रस्ताव गरियको छैन ।

क). सा. वनको काठ दाउरा सङ्कलण तथा विक्रिवितरण निर्देशिका २०७१ को २८(१) बमोजिम जिल्ला वन पैदावार आपुर्ति समितिलाइ उपलब्ध गराइयको काठ र दाउरा जिल्लामा खपत नभै बाकिरहेका वन बिभागले त्यस्तो काठ दाउरा छिमेकि जिल्लाको बन पैदावार आपुर्ति समिति वा अन्य जिल्लालाइ उपलब्ध गराउने ब्यवस्था गर्ने।

ख) भुकम्प प्रभावित जिल्लाहरुमा काठ आपुर्ति सम्बन्धमा वन बिभागले कार्यविधि निर्देशिका तयारगरि पेश गर्ने ।

ग) चुरेका सा वनहरुबाट छिमेकि जिल्लाहरुका वन पैदावार आपुर्ति समितिलाइ काठ दाउरा उपलब्ध गराउने सम्बन्धमा वन बिभागले कार्यविधि निर्देशिका तयारगरि पेश गर्ने।

(४) सघन वन व्यवस्थापन मार्फत् काठ उत्पादनमा वृद्धि गरी काठको आपुर्तिलाई वृद्धि गर्न दिगो वन बेबस्थापन कार्यक्रमलाई सबै प्रकारका उत्पादनशील वनहरुमा बिस्तारगर्न थपलगानि जुटाउने र जि ब का को कार्यान्वयण पक्षमा सुधार गर्न मापनयोगे शुचक सहितको कार्यसम्पादन सम्झौतालाई अनिबार्य गर्ने ।

(५) भुकम्प प्रभावित जिल्लाहरुमा पुर्णरुपमा भत्केका वा आँशिकरुपमा नोकसानभयेका भवनहरु बाट निकालियेका पुराना काठहरुको समुचित ढङ्गबाट पुनःनिर्माणमा उपयोगगर्न सहजिकरण गर्ने सम्बन्धि वन बिभागबाट प्रस्ताव सहितको टिप्पणि फायल यसै मन्त्रालयको अर्को माहाशाखाबाट अग्रिम कारबाहि भैरहेको बुझियेकोले यसबारेमा ताहाबाट प्राप्त राय अनुशारको रणनिति र प्रक्रिया अनुशार हुनेअपेक्खा राखियेकोले प्रस्तुतप्रतिवेदनमा थप सुझाव प्रस्ताव गरियको छैन ।

(६) भुकम्प प्रभावित जिल्लाहरुमा आफ्नो हकभोगको जग्गामा लगाई हुर्काएका (प्रतिवन्धित बाहेक) रुखहरु बाह्रै महिना सहज रुपमा कटान तथा ओसार पोसार गर्नदिन बन नियेमावलि २०५१ को नियेम ६२ मा आवश्यक सम्सोधन गरि सोहिबमोजिम निजिरुख कटान तथा ओसारपोसार प्रक्रियालाई सरलिक्रित गर्न निजिबन पैदावर सङ्कलण तथा सदुपयोग सम्बन्धि निर्देशिका तयार गरि एथशिघ्र लागुगर्ने ।

(७) भुकम्प अप्रभावित जिल्लामा उत्पादित काठ प्रभावित जिल्लामा उपलब्ध गराई विक्रि वितरणगर्न सरल प्रक्रिया, चुस्त संयन्त्र तथा प्रभावकारि अनुगमन प्रणालिको खाचोपर्ने हुदा नेपाल सरकार (मन्त्रि स्तर) को मिति २०७२।२।३२ गतेको निर्णय अनुशार बन बिभागबाट प्रस्ताव प्राप्तहुने भयेकाले याहा सुझाव पेश गरियेको छैन।

(८) मठमन्दिरको पुर्ननिर्माणका लागि आवश्यक पर्ने काठ मागभै आएमा उत्पादनगर्ने निकाय वा जिल्लाहरुबाट प्रचलित मुल्य लीई सिधै उपलब्ध गराउने बेबस्था गर्ने।

(९) सामुदायिक बनकोरुपमा हस्तान्तरण भयेका उमेरपुगेका बृक्षारोपण बनहरुमा उमेर, प्रजाति, भौगोलिक अवस्था, मागको प्रकृति एबम आकृति र वातावरणीय जोखिम समेत बिचारगरि आवश्यकतानुशार संबर्धनमा आधारित बनब्यबस्थापन पद्धतिहरु उदाहरणकालागि शघन छटनि (Heavy thinning), रुखको गुणस्तरमा सुधार गर्ने कटान

(Timber Stand Improvement), चरणगत रूपमा गरिने सर्पट कटान (clear felling) आदि जस्ता कृयाकलाप लाई ब्यापकस्तरमा कार्यान्वयनगर्न बृक्षारोपणबन बेबस्थापन कार्यबिधी तयारगरि एथशिघ्र लागुगर्ने ।

९. कार्यान्वयन योजना

उल्लेखित सुभावहरु कार्यान्वयनमा ल्याउन निम्न अनुसार को कार्ययोजना (Action Plan) प्रस्तुत गरिएको छ ।

सि.नं.	गर्नुपर्ने	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	समय सिमा
१.	प्रभावित जिल्लाका सा वन हरुबाट निरन्तररूपमा वनको पूर्णक्षमता अनुशार काठ उत्पादन वितरण गर्न निर्देशिका, कार्यबिधि, मार्गदर्शन वा बिभागिय निर्णयले बाधाअडचन पर्नेभये दुई बर्षकालागि दफा निलम्बन गर्न वन बिभागको रायमागगरि आवश्यक निर्देशन दिने ।	वन विभाग	वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय	१ महिना भित्र
२.	अवधि समाप्त भएका सा.व.को कार्ययोजना नविकरण गर्नेकार्यलाई उच्च प्राथमिकता दिने येदि समस्या तत्काल समाधानगर्न प्राविधिक कठिनाई भये यसको बिकल्प के हुन सक्छ वन बिभागको रायमागगरि निर्देशन दिने	वन विभाग वन विभाग	वन बिकाश आयोजना वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय	६ महिना भित्र १ महिना भित्र
३	सबै प्रकारका उत्पादनशील वनहरुमा दिगो वन बेबस्थापन कार्यक्रमलाई बिस्तारगर्न थप लगानि जुटाउने र कार्यक्रम कार्यान्वयनगर्न जिम्मेवार कर्मचारिसंग मापनयोग्य शुचक सहितको कार्यसम्पादन सम्झौताअनिबार्य गर्ने।	वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय	अर्थ मन्त्रालय	१ बर्ष भित्र
४	वन नियेमावलि २०५१ को नियेम ६२ मा आवश्यक सम्सोधन गरि सोहिबमोजिम निजिरुख कटान तथा ओसारपसार प्रक्रियालाई सरलिक्रित गर्न निजिबन पैदावर सङ्कलण तथा सदुपयोग सम्बन्धि निर्देशिका लागुगर्ने	वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय	वन विभाग	२ महिना भित्र
५	भुकम्प प्रभावित जिल्लाहरुमा पुर्णरूपमा भत्केका वा आँशिकरूपमा नोक्सानभयेका भवनहरु बाट	वन तथा भू-	वन विभाग	२ महिना भित्र

	निकालियेका काठहरुकोसहज ओसार पसारका प्रकृया विकास गरी लागुगर्ने	संरक्षण मन्त्रालय		
६	मठमन्दिर तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरुको लागि आवश्यक पर्ने काठ प्रचलित मुल्य तिरि उत्पादनगर्ने निकाय वा जिल्लाहरुबाट सिधै उपलब्ध गराउने बेबस्था गर्ने।	वन विभाग	पुरातत्व बिभाग	१० महिनाभित्र
७	सामुदायिक बनकोरुपमा हस्तान्तरण भयेका बृक्षारोपण बनहरुमा संबर्धनमा आधारित बेबस्थापन कार्यक्रम कार्यान्वयणगर्ने बृक्षारोपणबन को बेबस्थापन कार्यबिधी तयार गरि एथशिघ्र लागुगर्ने	बन शम्बर्धन महशाखा वन विभाग	बन अनुशन्धान तथा सर्वेक्षण बिभाग	३ महिना भित्र
८	भुकम्प प्रभावित जिल्लाहरुमा काठ आपुर्ति लाई सहज रुपमा ब्यबस्थापनगर्ने कार्यविधि निर्देशिका तयारगरि पेश गर्ने	वन विभाग	टि सि एन नेपाल	३ महिना भित्र

अनुसूचि १: भुकम्पबाट भएको क्षतिको विवरण

क) नीजि घर तथा सरकारी भवन

सिनं.	जिल्ला	पूर्णक्षति भएका निजी घर			आंशिक क्षति भएका निजी घर			पूर्णक्षति भएका सरकारी भवन			आंशिक क्षति भएका सरकारी भवन		
		जम्मा	शहरी क्षेत्र	ग्रामिण क्षेत्र	जम्मा	शहरी क्षेत्र	ग्रामिण क्षेत्र	जम्मा	शहरी क्षेत्र	ग्रामिण क्षेत्र	जम्मा	शहरी क्षेत्र	ग्रामिण क्षेत्र
क)	अतिप्रभावित जिल्ला												
१	काभ्रेपाल्चोक	४९९३३		४९९३३	२३७१४	९४८६	१४२२८	४८	४८		३१	३१	
२	सिन्धुपाल्चोक	६३८८५		६३८८	२७५१	११००	१६५१	७१०	७१०		३७	३७	
३	दोलखा	४८८८०		४८८८	३१२०	१२४८	१८७२	५१७	५१७		०	०	
४	भक्तपुर	१८९००	१८९००	०	९०५४	९०५४	०	५	५		५१	५१	
५	काठमाण्डौ	३६९७३	३६९७३	०	५०७५३	५०७५३	०	८५	८५		२७७	२७७	
६	ललितपुर	१७४४४	१७४४	०	८०६४	८०६४	०	२१७	२१७		१९८	१९८	
७	रामेछाप	२६७४३		२६७४३	१३१७३	५२६९	७९०४	५४	५४		५६	५६	
८	नवाकोट	५७९४३		५७९४	४२००	१६८०	२५२०	१५	१५		१४	१४	
९	रसुवा	७०४०		७०४०	२४१०	९६४	१४४६	८	८		४	४	
१०	धादिङ	४३७४१		४३७४	१८७२०	७४८८	११२३२	९३	९३		५८	५८	
११	गोरखा	४४३८२		४४३८	१३८८०	५५५२	८३२८	२२८	२२८		३७	३७	
१२	मकवानपुर	१५०१२		१५०१२	१७०४२	६८१७	१०२२५	४६	४६		१७७	१७७	
१३	सिन्धुली	१८१९७		१८१९७	१००२८	४०११	६०१७	९२	९२		२३१	२३१	
१४	ओखलढुंगा	१००३१		१००३१	३१०७	१२४३	१८६४	१८	१८		३८	३८	
	जम्मा	४५९१०४	७३३१७	३८५७८७	१८००१६	११२७२९	६७२८७	२१३६	२१३६	०	१२०९	१२०९	
ख)	प्रभावित												
१५	लमजुङ	८४७२		८४७२	८८७६	३५५०	५३२६	३९	३९		४८	४८	
१६	स्याङ्जा	५००३		५००३	११८२	४७३२	७०९७	९	९		४९	४९	
१७	तनहुँ	४८७७		४८७७	१४४७	५७९०	८६८४	२२	२२		५४	५४	
१८	कास्की	१७४४		१७४४	६९६३	२७८५	४१७८	१०	१०		४५	४५	
१९	रुपन्देही	१		१	७९	३२	४७	१	१		१७	१७	
२०	बाग्लुङ	१८७७		१८७७	१९६३	७८५	११७८	२	२		४	४	
२१	ताप्लेजुङ	४		४	२८	११	१७	०	०		६९	६९	
२२	पाँचथर	२२९		२२९	९२६	३७०	५५६	२२	२२		५	५	
२३	इलाम	३७५		३७५	२६४७	१०५९	१५८८	३४	३४		४२	४२	
२४	मोरङ	३		३	११२	४५	६७	०	०		५१	५१	

२५	धनकटा	९२९		९२९	१५०	६००	९००	०	०		३९	३९
२६	तेह्रथुम	१८०		१८०	१९०	७६०	११४	०	०		६०	६०
२७	संखवासभा	१८८६		१८८	४४	१७७७	२६६६	८८	८८		२०	२०
२८	भोजपुर	१४१४		१४१	३५१	१४०	२१०	०	०		२१	२१
२९	सोलखुम्ब	९१७२		९१७२	१११	४४५	६६८	७५	७५		१४२	१४२
३०	खोटाङ	६१६७		६१६७	१२७	५११२	७६६	१८	१८		५५	५५
३१	उदयपुर	३७		३७	१०६	४२८	६४१	६३	६३		६८	६८
३२	प्युठान	३		३	६६	२६	४०	०	०		०	०
३३	मस्ताङ	५६		५६	६१६	२४६	३७०	२	२		१९	१९
३४	पर्वत	३०१७		३०१७	६९२	२७७१	४१५	१२	१२		६३	६३
३५	मनाङ	६३		६३	२८५	११४	१७१	८	८		१२	१२
३६	म्याग्दी	११५		११५	१०७	४३१	६४६	०	०		०	०
३७	नवलपरासी	८७९		८७९	३५२	१४०	२११३	०	०		१४	१४
३८	चितवन	०		०	०	०	०	०	०		०	०
३९	पाल्पा	१४३४		१४३	२६६	१०६६	१५९	२	२		२४	२४
४०	अर्घाखाँची	१८९		१८९	३५२	१४१	२११	०	०		८	८
जम्मा		४८१२६	०	४८१२६	९९७४	३९९००	५९८४	४०७	४०७	०	१७३३	१७३३
कुल जम्मा		५०७२३०	३३१७	४३३९१३	२७९७६५	१५२६२९	१२७३६	२५४३	२५४३	०	२९४२	२९४२

ख) स्कुल कक्षा कोठा

सि.नं.	जिल्ला	जम्मा प्रभावित स्कुल	पूर्ण क्षति भएका कक्षा कोठा	उल्लेख्य क्षति भएका कक्षा कोठा
१	काभ्रेपाल्चोक	५४८	९०४	२,७४६
२	सिन्धुपाल्चोक	५४६	१,६३२	१५९
३	दोलखा	३६३	४४८	३०३
४	भक्तपुर	१३७	५८१	२,६२२
५	काठमाण्डौ	१८७	६३५	२,१४०
६	ललितपुर	१४९	२,९७५	
७	रामेछाप	१५१	९०४	२,७४६
८	नुवाकोट	४८५	१,६३२	१५९
९	रसुवा	९८	४४८	३०३
१०	धादिङ	५८७	५८१	२,६२२
११	गोरखा	४९५	६३५	२,१४०

१२	मकवानपुर	३६१	४५१	२२८
१३	सिन्धुली	४,७८६	१९७	५३१
१४	ओखलढुंगा	१७१	१०१	८०
	जम्मा	१७४	३३	१७३
१५	लमजुङ	४३	७०	६९
१६	स्याङजा	१२१	१७०	१२०
१७	तनहुँ	२१३	१२५	१७५
१८	कास्की	५२	२२	१२७
१९	रुपन्देही	८	६९	१०३
२०	बाग्लुङ	१६०	४३	६०
२१	ताप्लेजुङ	३,२१०		
२२	पाँचथर	३६१	४५१	२२८
२३	इलाम	४,७८६	१९७	५३१
२४	मोरङ	१७१	१०१	८०
२५	धनकुटा	१७४	३३	१७३
२६	तेह्रथुम	४३	७०	६९
२७	संखुवासभा	१२१	१७०	१२०
२८	भोजपुर	२१३	१२५	१७५
२९	सोलुखुम्बु	५२	२२	१२७
३०	खोटाङ	८	६९	१०३
३१	उदयपुर	१६०	४३	६०
३२	प्युठान	३,२१०		
३३	मुस्ताङ	३६१	४५१	२२८
३४	पर्वत	४,७८६	१९७	५३१
३५	मनाङ	१७१	१०१	८०
३६	म्याग्दी	१७४	३३	१७३
३७	नवलपरासी	४३	७०	६९
३८	चितवन	१२१	१७०	१२०
३९	पाल्पा	२१३	१२५	१७५
४०	अर्घाखाँची	५२	२२	१२७
	जम्मा	८	६९	१०३
	कुल जम्मा	७,९९६	१९,६१६	१०,८९४

अनुसूचि २: पुननिर्माणको लागि काठको आवश्यकता प्रक्षेपण

सि. नं.	जिल्ला	पुननिर्माणको लागि काठको आवश्यकता (अनुमानित व्युविक फिट)											
		ग्रामिण क्षेत्र				जम्मा चिरान	शहरी क्षेत्र				जम्मा चिरान	दुबै जम्मा चिरान	दुबै जम्मा गो
		नीजी घर	सरकारी घर	स्कूल	मठमन्दिर		नीजी घर	सरकारी घर	स्कूल	मठमन्दिर			
क)	अति प्रभावित												
१	काभ्रेपाल्चोक	२७८१२१८		२७३२०		२८०८५३८	२३७१४०	७२८०			२४४४२०	३०५२९५८	४२७४१४१२
२	सिन्धुपाल्चोक	३२२७२६२		६७६५०		३२९४९१२	२२००८	७३९६०			९५९६८	३३९०८८०	४७४७२३२
३	दोलखा	२४८१४४०		४१२८०		२५२२७२०	२४९६०	५१७००			७६६६०	२५९९३८०	३६३९१३२
४	भक्तपुर	०		४९८०		४९८०	२०७१०८०	४५८०			२०७५६६०	२०८०६४०	२९१२८९६
५	काठमाण्डौ	०		१४८२०		१४८२०	४७१२३६०	३०६६०			४७४३०२०	४७५७८४०	६६६०९७६
६	ललितपुर	०		१०८३०		१०८३०	१९०५६८०	३७५४०			१९४३२२०	१९५४०५०	२७३५६७०
७	रामेछाप	१४९५२२६		११६२०		१५०६८४६	१०५३८४	९८८०			११५२६४	१६२२११०	२२७०९५४
८	नुवाकोट	२९४७५५०		६०६७०		३००८२२०	३३६००	२६२०			३६२२०	३०४४४४०	४२६२२१६
९	रसुवा	३८०९२०		१२८३०		३९३७५०	१९२८०	११२०			२०४००	४१४१५०	
१०	धादिङ	२४११६९०		५२२६०		२४६३९५०	१४९७६०	१३९४०			१६३७००	२६२७६५०	
११	गोरखा	२३८५६६०		६०४९०		२४४६१५०	१११०४०	२५७६०			१३६८००	२५८२९५०	
१२	मकवानपुर	९५५१०४		१२२७०		९६७३७४	१३६३३६	१८७६०			१५५०९६	११२२४७०	१
१३	सिन्धुली	१०३०१८६		१२३१०		१०४२४९६	८०२२४	२७६८०			१०७९०४	११५०४००	१
१४	ओखलढुंगा	५३८८३४		१४३३०		५५३१६४	२४८५६	४८४०			२९६९६	५८२८६०	
	जम्मा	२०६३५०९०		४०३६६०		२१०३८७५०	९५८६२८०	३१०३२०			९८९६६००	३०९३५३५०	४३
ख)	प्रभावित												
१५	लमजुङ	५३०११२		९०५०		५३९१६२	७१००८	७७४०			७८७४८	६१७९१०	
१६	स्याङ्जा	३९२०९८		७२३०		३९९३२८	९४६३२	४८२०			९९४५२	४९८७८०	
१७	तनहुँ	४१७५३८		२९९०		४२०५२८	११५७९२	६५२०			१२२३१२	५४२८४०	
१८	कास्की	१७०७५६		४८८०		१७५६३६	५५७०४	४६००			६०३०४	२३५९४०	

१९	रुपन्देही	९९८	३२९०	४२८८	६३२	१४६०	२०९२	६३८०
२०	बाग्लुङ	११७४०६	१०४०	११८४४६	१५७०४	५२०	१६२२४	१३४६७०
२१	ताप्लेजुङ	५३६	३२४०	३७७६	२२४	५५२०	५७४४	९५२०
२२	पाँचथर	२२५६२	१९९०	२४५५२	७४०८	२६००	१०००८	३४५६०
२३	इलाम	५०५१४	१९८०	५२४९४	२११७६	६७६०	२७९३६	८०४३०
२४	मोरङ	१४९४	१४४०	२९३४	८९६	४०८०	४९७६	७९१०
२५	धनकुटा	६४४५०	५८७०	७०३२०	१२०००	३१२०	१५१२०	८५४४०
२६	तेह्रथुम	३१८१२	३८६०	३५६७२	१५२०८	४८००	२०००८	५५६८०
२७	संखुवासभा	१४७६१६	५००	१४८११६	३५५४४	२५४४०	६०९८४	२०९१००
२८	भोजपुर	११२८५६	१३९३०	१२६७८६	२८१०४	१६८०	२९७८४	१५६५७०
२९	सोलुखुम्बु	५९२२४४	५४१०	५९७६५४	८९०९६	१८८६०	१०७९५६	७०५६१०
३०	खोटाङ	४६१७१०	२१४०	४६३८५०	१०२२४०	६२००	१०८४४०	५७२२९०
३१	उदयपुर	१४६७८	८३०	१५५०८	८५५२	६१०२०	६९५७२	८५०८०
३२	प्युठान	९४२	११६०	२१०२	५२८	०	५२८	२६३०
३३	मुस्ताङ	१०१९२	५१९०	१५३८२	४९२८	१७२०	६६४८	२२०३०
३४	पर्वत	२३३९७४	५०	२३४०२४	५५४१६	६२४०	६१६५६	२९५६८०
३५	मनाङ	६५७०	१९८०	८५५०	२२८०	१७६०	४०४०	१२५९०
३६	म्याग्दी	१८६७४	३१४०	२१८१४	८६१६	०	८६१६	३०४३०
३७	नवलपरासी	८६२०२	२४८०	८८६८२	२८१६८	११२०	२९२८८	११७९७०
३८	चितवन	०	१२७०	१२७०	०	०	०	१२७०
३९	पाल्पा	१०३६८०	२५३०	१०६२१०	२१३२०	२१२०	२३४४०	१२९६५०
४०	अर्घाखाँची	१३६७४	९७६००	१११२७४	२८१६	६४०	३४५६	११४७३०
	जम्मा	३६०३२८८	५०१२६०	४१०४५४८	७९७९९२	१७९३४०	९७७३३२	५०८१८८०
	सबै जिल्ला			५०००००	५०००००		५०००००	१००००००
	कुल जम्मा	२४२३८३७८	०	९०४९२०	५०००००	२५६४३२९८	१०३८४२७२	४८९६६०

अनुसूचि ३: सामुदायिक वनबाट उत्पादन हुने काठको परिमाण

सि.नं	जिल्ला	जम्मा मौज्जात (घ.मी)	बार्षिक बृद्धि परिमाण (१% ले)	बार्षिक रुपमा संकलन गर्न सकिने (बृद्धिको ४०% ले)	
				घन मिटर	घन फिट
क)	अति प्रभावित जिल्लाहरु				
१	काभ्रेपाल्चोक	९०१२९५०.६	९०१२९.५	३६०५१.८	१२७१९०७.६
२	सिन्धुपाल्चोक	१४१४११६१.०	१४१४११.६	५६५६४.६	१९९५६००.६
३	दोलखा	१२०६४५२८.०	१२०६४५.३	४८२५८.१	१७०२५४६.२
४	भक्तपुर	३०५५५५.३	३०५५.६	१२२२.२	४३१२०.०
५	काठमाण्डौ	१८७९९२९.५	१८७९९.३	७५१९.७	२६५२९५.७
६	ललितपुर	२९७२७९६.२	२९७२८.०	११८९१.२	४१९५२१.०
७	रामेछाप	८१०७७९६.५	८१०७७.२	३२४३०.९	११४४१६१.०
८	नुवाकोट	६१४२५४४.६	६१४२५.४	२४५७०.२	८६६८३५.९
९	रसुवा	६१९०७५७.५	६१९०७.६	२४७६३.०	८७३६३९.७
१०	धादिङ	१०६९४६८५.०	१०६९४६.९	४२७७८.७	१५०९२३३.९
११	गोरखा	१३५८१६१८.०	१३५८१६.२	५४३२६.५	१९१६६३७.९
१२	मकवानपुर	१२८७८८३०.४	१२८७८८.३	५१५१५.३	१८१७४६०.६
१३	सिन्धुली	२०५१५२०२.०	२०५१५२.०	८२०६०.८	२८९५१०५.३
१४	ओखलढुंगा	५३९००००.०	५३९००.०	२१५६०.०	७६०६३६.८
	जम्मा	८८६५९६३५.१	८८६५९६.४	३५४६३८.५	१२५११६४७.७
ख)	प्रभावित				
१५	लमजुङ	७२६७३५७.०	७२६७३.६	२९०६९.४	१०२५५६९.४
१६	स्याङजा	२११४७६६.०	२११४७.७	८४५९.१	२९८४३५.८
१७	तनहुँ	७६०१७९०.०	७६०१७.९	३०४०७.२	१०७२७६४.६
१८	कास्की	३६७५०००.०	३६७५०.०	१४७००.०	५१८६१६.०
१९	रुपन्देही	३५१४७४२.०	३५१४७.४	१४०५९.०	४९६०००.४
२०	बाग्लुङ	१५२९५१७६.०	१५२९५१.८	६११८०.७	२१५८४५५.२
२१	ताप्लेजुङ	८२७७४२४.०	८२७७४.२	३३१०९.७	११६८११०.१
२२	पाँचथर	३७३५०००.०	३७३५०.०	१४९४०.०	५२७०८३.२
२३	इलाम	१३२७८६४.०	१३२७८.६	५३०८७.५	१८७२९२५.४
२४	मोरङ	८३८०५००.०	८३८०५.०	३३५२२.०	११८२६५६.२

२५	धनकुटा	४२५७४०५.०	४२५७४.९	९७०२९.६	६००८०५.०
२६	तेहथुम	४४०००००.०	४४०००.०	९७६००.०	६२०९२८.०
२७	संखुवासभा	९९९०५८६०.०	९९९०५८.६	४७६२३.४	९६८०९५५.०
२८	भोजपुर	६२९०३२९.०	६२९०३.२	२५९६९.३	८८७६९०.९
२९	सोलुखुम्बु	९६८९७८५२.०	९६८९७८.५	६७५९९.४	२३८४६२४.९
३०	खोटाङ	७४२९००८.०	७४२९०.९	२९७९६.०	९०४८३८९.६
३१	उदयपुर	९४९९५३५७.०	९४९९५३.६	५६७८९.४	२००३२४८.८
३२	प्युठान	९३९५७२४८.०	९३९५७२.५	५५८२९.०	९९६९६४६.८
३३	मुस्ताङ		०.०	०.०	०.०
३४	पर्वत	६६०००००.०	६६०००.०	२६४००.०	९३९३९२.०
३५	मनाङ	२८०८९६०.०	२८०८९.६	९९२३५.८	३९६४००.४
३६	म्याग्दी	९०३६३६४.०	९०३६३.६	३६९४५.५	९२७५२९९.७
३७	नवलपरासी	९५२९६५९०.०	९५२९६५.९	६०८६६.४	२९४७३६५.२
३८	चितवन	४८०८९५२.०	४८०८९.५	९९२३२.६	६७८५२६.४
३९	पाल्पा	९००२६३६.०	९००२६.४	३६०९०.५	९२७०४५२.०
४०	अर्घाखाँची	५७२६४००.०	५७२६४.०	२२९०५.६	८०८९०९.६
	जम्मा	२०५६६५७७२.०	२०५६६५७.७	८२२६६३.९	२९०२३५५३.७
	कुल जम्मा	२९४३२५४०७.९	२९४३२५४.९	९९७७३०९.६	४९५३५२०९.४

श्रोत: :एफ आर ए प्रितिवेदन-२०१४, बन बिभाग -२०१५ (अप्रकाशित).

अनुसूचि ४ : मौजूदा काठको परिमाण (आ.व. २०७१/७२ सम्म)

सि.नं.	जिल्ला	मौजूदा काठको परिमाण (क्युविक फुट)		
		साल	अन्य	जम्मा
१	सुर्खेत	१२५०००	१२५०००	२५००००
२	मोरङ	८८७७६	१२९८९९	२१८६७५
३	इलाम	१८३९४	१५८३८	३४२३२
४	भ्वापा	७२०१७	३६४०२	१०८४१९
५	सुनसरी			
६	उदयपुर	४२२६५१	२२२८६८	६४५५१९
७	सिराहा			
८	सप्तरी			
९	धनुषा			
१०	महोत्तरी			
११	सर्लाही	३००००	५४७०	३५४७०
१२	सिन्धुली			
१३	रौतहट			
१४	बारा	२१५०००	१७०००	२३२०००
१५	पर्सा			
१६	मकवानपुर	३४९५	१०९२	४५८७
१७	चितवन			
१८	नवलपरासी			
१९	रुपन्देही	५९५१९		५९५१९
२०	कपिलबस्तु	१४९६०३	६६००३	२१५६०६
२१	दाङ	१४४३५९		१४४३५९
२२	बाँके	२५०००	२५०००	५००००
२३	बर्दिया			
२४	कैलाली	१५००००		१५००००
२५	कञ्चनपुर	४५०००		४५०००
२६	डाढी	१२८००		१२८००
२७	डडेल्धुरा	१६३८७	११०००	२७३८७
२८	अर्घाखाँची	२२४१		२२४१
२९	पाल्पा		१४०००	१४०००
३०	गोरखा			
३१	तनहुँ			
३२	लमजुङ			
३३	काभ्रे		८०८२८	८०८२८
३४	सिन्धुपाल्चोक			
	जम्मा	१५८०२४२	७५०४००	२३३०६४२

श्रोत: बन बिभाग (अप्रकाशित बिबरण)

अनुसूचि ५: मौजुदा ढलापडा तथा सुखड खडा रुखहरु र तीनबाट प्राप्त हुने काठको परिमाण

सि.नं.	जिल्ला	ढलापडा रुख संख्या	सुखड खडा रुख संख्या	जम्मा संख्या	प्राप्त हुने काठ (क्यु.फि.)
१	सुर्खेत	४११२	६१६७	१०२७९	३५९७६५
२	मोरङ	१७३९	२६०८	४३४७	१५२१४५
३	इलाम			०	०
४	भक्रापा	९७३	१४६०	२४३३	८५१५५
५	सुनसरी	२७०	४०५	६७५	२३६२५
६	उदयपुर	३९४३	५९१४	९८५७	३४४९९५
७	सिराहा			०	०
८	सप्तरी			०	०
९	धनुषा			०	०
१०	महोत्तरी	१६००	२४००	४०००	१४००००
११	सर्लाही	९९	१४९	२४८	८६८०
१२	सिन्धुली			०	०
१३	रौतहट	१६६९	२५०४	४१७३	१४६०५५
१४	बारा			०	०
१५	पर्सा	१०८	१६३	२७१	९४८५
१६	मकवानपुर	१६४०	२४६०	४१००	१४३५००
१७	चितवन	२६००	८३८	३४३८	१२०३३०
१८	नवलपरासी			०	०
१९	रुपन्देही	३९२	५८८	९८०	३४३००
२०	कपिलबस्तु			०	०
२१	दाङ	८०००	१२०००	२००००	७०००००
२२	बाँके	४००	६००	१०००	३५०००
२३	बर्दिया			०	०
२४	कैलाली	७२०००	१०८०००	१८००००	६३०००००
२५	कञ्चनपुर	१३००	१९४९	३२४९	११३७१५
२६	डाढी	२१७१	३२५७	५४२८	१८९९८०
२७	डडेल्धुरा	४९४	७४२	१२३६	४३२६०
२८	अर्घाखाँची			०	०
२९	पाल्पा			०	०
३०	गोरखा	४६५	६९८	११६३	४०७०५
३१	तनहुँ			०	०
३२	लमजुङ	५२	७९	१३१	४५८५
३३	काभ्रे	२८८०	४३२०	७२००	२५२०००
३४	सिन्धुपाल्चोक	१७१	२५७	४२८	१४९८०
	जम्मा	१०७०७८	१५७५५८	२६४६३६	९२६२२६०

श्रोत: बन बिभाग (अप्रकाशित बिबरण)

नोट : प्रति रुख औषत ३५ क्युविक फुटका हिसावले काठको परिमाण हिसाव गरिएको ।

अनुसूचि ६: भुक्तम्प प्रभावित ४० जिल्लाका सामुदायिक वनहरुबाट उत्पादन हुने काठको तुलनामा काठको माग र आपूर्तिको संतुलनको अवस्था (सा.व.को उत्पादन र पुननिर्माणको लागि काठको आवश्यकताको तुलना र जिल्ला गत बढी घटी परिमाण)

सि.नं.	जिल्ला	सा.व.बाट आपूर्ति	कुल माग			बढी घटी		
			ग्रामिण क्षेत्र	शहरी क्षेत्र	जम्मा	ग्रामिण क्षेत्र	शहरी क्षेत्र	जम्मा
क)	अतिप्रभावित जिल्ला							
१	काभ्रेपाल्चोक	१२७१९०८	३९३१९५३	३४२१८८	४२७४१४१	-२६६००४६	-३४२१८८	-३००२२३४
२	सिन्धुपाल्चोक	१९९५६०१	४६१२८७७	१३४३५५	४७४७२३२	-२६१७२७६	-१३४३५५	-२७५१६३१
३	दोलखा	१७०२५४६	३५३१८०८	१०७३२४	३६३९१३२	-१८२९२६२	-१०७३२४	-१९३६५८६
४	भक्तपुर	४३१२०	६९७२	२९०५९२४	२९१२८९६	३६१४८	-२८६९७७६	-२८६९७७६
५	काठमाण्डौ	२६५२९६	२०७४८	६६४०२२८	६६६०९७६	२४४५४८	-६३९५६८०	-६३९५६८०
६	ललितपुर	४१९५२१	१५१६२	२७२०५०८	२७३५६७०	४०४३५९	-२३१६१४९	-२३१६१४९
७	रामेछाप	११४४१६१	२१०९५८४	१६१३७०	२२७०९५४	-९६५४२३	-१६१३७०	-११२६७९३
८	नुवाकोट	८६६८३६	४२११५०८	५०७०८	४२६२२१६	-३३४४६७२	-५०७०८	-३३९५३८०
९	रसुवा	८७३६४०	५५१२५०	२८५६०	५७९८१०	३२२३९०	२९३८३०	२९३८३०
१०	धादिङ	१५०९२३४	३४४९५३०	२२९१८०	३६७८७१०	-१९४०२९६	-२२९१८०	-२१६९४७६
११	गोरखा	१९१६६३८	३४२४६१०	१९१५२०	३६१६१३०	-१५०७९७२	-१९१५२०	-१६९९४९२
१२	मकवानपुर	१८१७४६१	१३५४३२४	२१७३४	१५७१४५८	४६३१३७	२४६००३	२४६००३
१३	सिन्धुली	२८९५१०५	१४५९४९४	१५१०६६	१६१०५६०	१४३५६११	१२८४५४५	१२८४५४५
१४	ओखलढुंगा	७६०६३७	७७४४३०	४१५७४	८१६००४	-१३७९३	-४१५७४	-५५३६७
	जम्मा	१७४८१७०२	२९४५४२५०	१३८५४२४०	४३३०९४९०	-११९७२५४८	-१३८५४२४०	-२५८२७७८८
ख)	प्रभावित							
१५	लमजुङ	१०२५५६९	७५४८२७	११०२४७	८६५०७४	२७०७४३	१६०४९५	१६०४९५
१६	स्याङजा	२९८४३६	५५९०५९	१३९२३३	६९८२९२	-२६०६२३	-१३९२३३	-३९९८५६
१७	तनहुँ	१०७२७६५	५८८७३९	१७१२३७	७५९९७६	४८४०२५	३१२७८९	३१२७८९
१८	कास्की	५१८६१६	२४५८९०	८४४२६	३३०३१६	२७२७२६	१८८३००	१८८३००
१९	रुपन्देही	४९६०००	६००३	२९२९	८९३२	४८९९९७	४८७०६८	४८७०६८
२०	बाग्लुङ	२१५८४५५	१६५८२४	२२७१४	१८८५३८	१९९२६३१	१९६९९१७	१९६९९१७
२१	ताप्लेजुङ	११६८११०	५२८६	८०४२	१३३२८	११६२८२४	११५४७८२	११५४७८२
२२	पाँचथर	५२७०८३	३४३७३	१४०११	४८३८४	४९२७१०	४७८६९९	४७८६९९
२३	इलाम	१८७२९२५	७३४९२	३९११०	११२६०२	१७९९४३४	१७६०३२३	१७६०३२३
२४	मोरङ	११८२६५६	४१०८	६९६६	११०७४	११७८५४९	११७५८२	११७५८२
२५	धनकुटा	६००८०५	९८४४८	२११६८	११९६१६	५०२३५७	४८११८९	४८११८९

२६	तेहथुम	६२०९२८	४९९४१	२८०११	७७९५२	५७०९८७	५४२९७६	५४२९७६
२७	संखुवासभा	१६८०१५५	२०७३६२	८५३७८	२९२७४०	१४७२७९३	१३८७४१५	१३८७४१५
२८	भोजपुर	८८७६९०	१७७५००	४१६९८	२१९१९८	७१०१९०	६६८४९२	६६८४९२
२९	सोलुखुम्बु	२३८४६२५	८३६७१६	१५११३८	९८७८५४	१५४७९०९	१३९६७७१	१३९६७७१
३०	खोटाङ	१०४८३८२	६४९३९०	१५१८१६	८०१२०६	३९८९९२	२४७१७६	२४७१७६
३१	उदयपुर	२००३२४९	२१७११	९७४०१	११९११२	१९८१५३८	१८८४१३७	१८८४१३७
३२	प्युठान	१९६९६४७	२९४३३	७३९	३६८२	१९६६७०४	१९६५९६५	१९६५९६५
३३	मुस्ताङ	०	२१५३५	९३०७	३०८४२	-२१५३५	-९३०७	-३०८४२
३४	पर्वत	९३१३९२	३२७६३४	८६३१८	४१३९५२	६०३७५८	५१७४४०	५१७४४०
३५	मनाङ	३९६४००	११९७०	५६५६	१७६२६	३८४४३०	३७८७७४	३७८७७४
३६	म्याग्दी	१२७५२१२	३०५४०	१२०६२	४२६०२	१२४४६७२	१२३२६१०	१२३२६१०
३७	नवलपरासी	२१४७३६५	१२४१५५	४१००३	१६५१५८	२०२३२१०	१९८२२०७	१९८२२०७
३८	चितवन	६७८५२६	१७७८	०	१७७८	६७६७४८	६७६७४८	६७६७४८
३९	पाल्पा	१२७०४५२	१४८६९४	३२८१६	१८१५१०	११२१७५८	१०८८९४२	१०८८९४२
४०	अर्घाखाँची	८०८११०	१५५७८४	४८३८	१६०६२२	६५२३२६	६४७४८८	६४७४८८
जम्मा		२९०२३५५४	५७४६३६७	१३६८२६५	७११४६३२	२३२७७१८७	२१९०८९२२	२१९०८९२२
सबै जिल्ला मठमन्दिर			७०००००	७०००००	१४०००००	-७०००००	-७०००००	-१४०००००
कुल जम्मा		४६५०५२५६	३५९००६१७	१५९२३५०५	५१८२४१२२	१०६०४६३९	-५३१८८६६	-५३१८८६६

श्रोतः, बन बिभाग (अप्रकाशित बिबरण).

अनुसूचि ७: काठको माग र आपूर्तिको अवस्था

सि.नं	काठको आपूर्ति श्रोत	हालकै अवस्थामा	चुस्त बेबस्थापन
१	सामुदायिक वन (४०% - ७५% एएसि)	४१५३५२०१	६६४५६३२१
२	मौजुदा स्टक	२३३०६४२	२३३०६४२
३	ढलापडा तथा सुखड खडा काठ संकलन	९२६२३४५	९२६२३४५
४	वैज्ञानिक वन व्यवस्थापनको निरन्तरता तथा विस्तार (साभेदारी वनसरकारद्वारा व्यवस्थित वन)	७,१८,०००	२०००००००
५	निजी वन	५००००००	१०००००००
	जम्मा उत्पादन हन सक्ने परिमाण	५८८४६१८८	१०८०४९३००
	पुननिर्माणको लागि जम्मा आवश्यकता	५१८२४१२२	५१८२४१२२
	बढी वा घटी	+ ७०२२०६६	+ ५६२२५१७८